Drie debuterende Dichteressen

- Door Wim Rutgers -

Hoewel de poëtische productie de laatste jaren mondjesmaat is, verschijnt er van tijd tot tijd toch wel iets wat aandacht verdient, zoals het poëtische debuut van de drie Arubaanse dichteressen Mayra Croes-Croes, Carmen M. Herrera en Olga Zaandam. Alle drie hebben ze in eigen beheer een eenvoudig uitgevoerde bundel met gedichten gepubliceerd waarin de persoonlijke inspiratie centraal staat. Samen geven de bundels een scala aan emoties en ideeën over geloofs- en gezinsleven, over mens en maatschappij.

Het komt de laatste tijd niet zo vaak meer voor dat religie een belangrijke dichterlijke inspiratiebron vormt. Er zijn natuurlijk losse gedichten die geïnspireerd zijn door christelijke hoogtijdagen, maar dat een poëziebundel in zijn totaliteit zijn inspiratie aan de bijbel ontleent is zeldzaam. Ik zou hier Cornelis Ch. Goslinga kunnen noemen en Elisabeth Hartog, maar die auteurs waren passanten en hun Nederlandstalige werk is al weer van een aantal jaren geleden. Nu heeft Mayra Croes-Croes met 'Lus y Salbashon' een bundel met bijna dertig religieuze gedichten gepubliceerd waarvan een aantal een parafrase met een nagenoeg directe weergave van de originele bijbelteksten bevatten. Andere gedichten geven een vrije bewerking waarbij bijbelteksten als uitgangspunt dienen voor een eigen interpretatie en invulling. Tot slot bevat de bundel ook gedichten die op bijbelse gegevens geïnspireerd zijn maar waaraan niet direct bepaalde bijbelse fragmenten ten grondslag liggen. Mayra Croes-Croes ontleent haar teksten aan zowel het Oude als het Nieuwe Testament, aan het boek der Psalmen, de profeten, de evangeliën en de brieven van Paulus. Ze hanteert een sobere en eenvoudige taal zonder interpunctie waaraan weinig poëtische middelen als beeldspraak en stijlverschijnselen ten grondslag liggen. Daardoor blijft de bijbeltekst centraal en maakt de dichter zich daaraan ondergeschikt. Dat zal de dichter ongetwijfeld gedaan hebben om de religieuze boodschap die ze wil overbrengen niet in de weg te staan. Ter illustratie citeer ik het gedicht 'Debilidad', een voorbeeld van de derde soort gedichten: die van de eigen vrije inpiratie.

ORA MI TA DEBIL E ORA EI MI TA FUERTE

Dios ta crea hende
Cu diferente caracter
Uno mas fuerte cu otro
Mas tof cu otro
Duro den su sintimientonan pero debil
Ora di enfrenta bida spiritual
Si mi mester gaba lo mi gaba e cosnan
Relaciona cu mi debilidad
E Dios y Tata di Señor Hesus
Kende ta bendiciona mi pa semper
E sa cu mi ta papia berdad
Mi gracia ta basta pa Dios
Pasobra Dios a bisa cu su gracia
Ta basta pa ami y Dios su poder
Ta wordo haci perfecto den debilidad
Pesei gustosamente lo mi prefera
Di gaba den mi debilidadnan
Pa e poder di Cristo por biba den mi
Pesei pa causa di Cristo mi tin placer
Den debilidad
Den insulto
Den sufrimento
Den persecucion
Den problema
Pasobra ora mi ta debil e ora ei mi ta fuerte

MI A NACE PA COMPARTI

Carmen M. Herrera heeft natuurlijk al een lange staat van literaire dienst op het gebied van toneel en zang, maar het was nog niet zo lang geleden dat ze met de eerste poëziebundel 'Djis un rato' kwam. Sommige schrijvers schrijven lang voordat ze tot publicatie overgaan. In vier nogal van elkaar verschillende afdelingen 'cultura', 'Aruba', 'e ser humano' en 'e mucha den mi' geeft Carmen Herrera uiting aan haar poëtische gevoelens om die met haar lezers te delen: 'Ta den poesia / pensamento ta converti / den exprecion pa comparti'.

Ze slaagt daar wat deze lezer betreft gedeeltelijk in. De nationalistische Aruba-gedichten lijden aan rijmdwang en lijken plichtmatig geschreven om een chauvinistisch publiek te pleasen. Rijm functioneert alleen als het onopvallend en als vanzelfsprekend functioneel aanwezig is. De inhoud lijdt aan een teveel aan een koloniaal gevoed 'bronsgroen-eikenhout' gehalte. Waarom de slechte dingen uit de geschiedenis overnemen? Waarom zouden we de valse koloniale superioriteit klakkeloos vertalen naar onze eigen tijd en cultuur? De dichter zou hier best wat kritischer mogen zijn ten opzichte van zowel het onderwerp als zichzelf. Wat te denken van strofen als "Aruba / patria noble / digno di nos amor / nos ta canta bo cu fervor // Unda cu nos bay / unda cu nos dray / nos bandera cu orguyo nos ta zway"? Ook zijn er wat didactische gedichten die me weinig aanspreken. Genoeg daarover.

De meer persoonlijke gedichten in de bundel zijn gelukkig sterker, met name als het rijm minder dominant wordt. Eenvoud is het kenmerk van het ware en het is niet de taak van een dichter om als een politicus namens een heel volk of namens een generatie te spreken, maar uitsluitend namens zichzelf. Een dichter uit individuele gevoelens met een visie op persoonlijk en maatschappelijk leven in originele persoonlijke taal, door ideeën en emoties zo te formuleren als alleen een dichter dat kan. Poëzie ontleent haar waarde aan de taalbeheersing van de maker ervan. Dat bereikt Carmen Herrera bijvoorbeeld in het slot van het lange gedicht 'spiel, o spiel' met woordspelingen als 'Spiel, o spiel bisa mi ken.../ Abo cu ta / Abo cu no kier ta / Abo cu so por ta / Esun cu bo kier ta'. Of in korte gedichten als 'mare'en 'ki ora' met een dubbele vraag, een tegenstelling, een herhaling met variatie en tenslotte met een antwoord. En dat allemaal op gecondenseerde wijze in elf korte verzen. Uit de laatste afdeling van de bundel, waar de dichter het kind in zichzelf beeldend beschrijft, citeer ik het zonder enige dichterlijke dwang geschreven en speelse woordspel 'Risa, mi popchi'.

Risa mi popchi
tin un sonrisa
cu nochi y dia
semper ta briya

Un sonrisa no ta costa nada.
Un sonrisa ta energia.
Pa yena bo dia cu alegria.
Pa semper bo bida
ta yen di risa.

Risa, mi popchi,
mi ta stima bo.
Mi kier iguala bo
Risa, mi sonrisa.

Ki dushi bida por ta.
Si nos tur por tabata.
Manera mi Risa.

Risa, mi sonrisa !

RIBA HALA DI TEMPO

Ter gelegenheid van de officiële opening van The Caribbean University of Aruba heeft Olga Zaandam-Buckley de 'curashi' getoond een eerste bundel met vijftien gedichten te publiceren, die geïllustreerd werd door twee van haar dochters, Zahira en Yassira. De dichteres kondigt in het eerste gedicht de geboorte triomfantelijk aan met niet minder dan elf uitroeptekens. Maar een dergelijk uitbundig leestekengebruik is in de rest van de bundel gelukkig uitzondering. Olga Zaandam heeft haar bundel voor de publicatie ervan laten beoordelen. Of er ingrijpende redactionele wijzigingen zijn geweest weten alleen auteur en redacteur, maar het resultaat mag er nu zijn. 'Curashi' is weliswaar eenvoudig uitgevoerd, maar dat maakt de inhoud ervan niet minder belangwekkend en interessant.

De titel is illustratief voor de moed die de dichter toont haar individuele roerselen aan het papier toe te vertrouwen in een heel persoonlijke en gevarieerde stijl en een thematiek die zich beweegt tussen de polen geboorte en dood, tussen jeugd en volwassenheid, tussen moeder en kind, tussen blijdschap en verdriet, tussen hoop en wanhoop. Problemen zijn niet aan de dichter voorbij gegaan en in deze bundel is de dichter deze problemen bepaald niet uit de weg gegaan. Leven is vreugde en verdriet. Soms is leven pure blijdschap, maar het is ook strijd, worsteling, woede, wraak en wanhoop. Het begrip tijd, met zijn verleden, heden en toekomst is een centraal thema in het geheel. 'Riba hala di tempo mi pensamentonan ta bula bai' heet het in het tweede gedicht. Het dichten is een ontdekkingstocht om met woorden de eigen levenservaring en het verglijden van de tijd in een mensenleven te doorgronden. Het gedicht 'Spiel' eindigt met de retorische vraag 'Wak bon! No ta bo mes bo ta mira cu tur bo aspectonan humano?'

Dichten is een speciale vorm van zich te uiten. Een – goede – dichter spreekt in beelden om in poëtische metaforen indirect naar ervaringen en emoties te verwijzen zonder deze rechtstreeks aan te wijzen en te benoemen. Dat laatste wordt aan lezers overgelaten. Verbergen en openbaren gaan hand in hand. Daarbij is de stijlfiguur van de directe herhaling of herhaling met variatie belangrijk. Olga Zaandam hanteert een vrije versvorm, ze gebruikt weinig rijm maar herhaalt betekenisvolle klanken om centrale woorden daarbij extra te benadrukken, ze hanteert een vloeiend ritme waarbij de meestal korte versregels extra vaart verkrijgen. Dat versterkt de intensiteit en de felheid waarmee haar poëzie geschreven is.

Mi kier compronde...

Cu dia ta lucha fuerte
bringa tempo,
y na final ta sucumbi
pa anochi !

Cu tera ta guli simia
mima manera baby,
y na final ta scupi
blachi berde !

Co solo ta podera di mundo
sofoca creacion
y na final ta core sconde
tras di say'i horizonte!

Cu awa ta basha duro
laba caminda,
y na final ta disparce
den nada !

Cu bida ta mara na tempo
tene duro,
y na final ta laga destino
bay cune !

De bundel 'Curashi' heeft een gesloten structuur van geboorte in het eerste gedicht tot de trits geloof, hoop en moed aan het slot.

Even werd ik zo aan de bundel van Mayra Croes-Croes herinnerd met de bijbelse drieslag geloof, hoop en liefde, maar voor dergelijke associaties is de bundel van Olga Zaandam toch te aards, te profaan, te veel aan de wereldlijke tijd en te weinig aan de eeuwigheid gebonden.

Het slotgedicht van 'Curashi'eindigt met 'pa ora cu Speransa a sali di su trans y kier a sigui e caminda cu Fe a indic'e, el a perde esaki scondi bou di e sombra inmenso di tempo.' Olga Zaandam verwoordt op indringende wijze de tegentijdse menselijke worsteling en de overwinning van de moed, van de moeder.

Met deze drie debuten van Mayra Croes-Croes, Carmen Herrera en Olga Zaandam hebben we er drie nieuwe dichtbundels bij, met Olga Zaandam een echte dichteres.